

Asia: VN/27085/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

1 YLEISTÄ

Hallituksen esitysluonnoksessa on kysymys siitä, että poliisilakiin lisättäisiin uusi luku, jossa säädettäisiin rikostiedustelukeinoista ja niiden käytöstä uhkaperusteisessa rikostiedustelussa. Myös poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan lukuun ehdotetaan muutoksia, jotka luonnoksen mukaan osaltaan vahvistaisivat poliisin rikostorjuntaa. Poliisilakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset, jotka mahdollistaisivat niin sanottujen automaattisten keräinten käytön avoimiin lähteisiin kohdistuvan tiedon haussa ja tallentamisessa.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia, tiedustelutoiminnan valvonnasta annettua lakia, esitutkintalakia, pakkokeinolakia, lakia oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa, rikoslakia, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annettua lakia, henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettua lakia, verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettua lakia sekä ympäristönsuojelulakia.

Esitysluonnoksessa ehdotettavan lainsäädännön keskeisenä tavoitteena on luoda säädöspohja poliisin uhkaperusteiselle rikostiedustelulle ja siten parantaa mahdollisuuksia ennalta torjua sellaisia yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvia vakavimpia uhkia, jotka toteutuessaan ilmenisivät vakavana rikollisuutena. Vakavan rikollisuuden uhkat olisivat rikostiedustelun kohteita, jotka määriteltäisiin tyhjentävästi laissa.

Lausun tässä vain hallituksen esitysluonnoksen valikoiduista kohdista.

2 RIKOSTIEDUSTELUN KOHDENTAMINEN

Esitysluonnoksen perusteluiden (s. 49) mukaan poliisin tiedon tarve on siirtynyt yhä enemmän konkreettisesta rikosepäilystä ja jo yksilöitävissä olevasta epäilystä rikosentekijästä kohti uhkaa koskevan tiedon hankintaa ja tuon tiedon analysointia sekä hyödyntämistä. Ehdotetuilla säännöksillä pyritään mahdollistamaan tiedonhankinnan aloittaminen nykyistä varhaisemmassa vaiheessa ja siten parantamaan poliisin sekä muiden viranomaisten mahdollisuuksia ennalta puuttua uhkaavaan toimintaan ennen sen konkretisoitumista rikolliseksi teoksi. Olemassa olevista tai nousevista uhkista saadut signaalit voivat perusteluiden mukaan olla tyypillisesti heikkoja tai hajanaisia ja uhkaperusteisen rikostiedustelun keinoin niitä voitaisiin pyrkiä mahdollisuuksien mukaan vahvistamaan tai osoittamaan vääriksi.

Ehdotetun poliisilain (PoL) 5 b luvun 3 §:n 1 momentin mukaan rikostiedustelun kohteena olisi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava järjestäytynyt rikollisuus.

Ehdotetun 5 b luvun 4 §:n 1 momentin mukaan rikostiedustelukeinon käytön yleisenä edellytyksenä olisi, että sen käyttäminen on välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi sellaisesta 3 §:ssä tarkoitettusta rikostiedustelun kohteesta, joka uhkaa vakavasti yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta.

Perustelujen (s. 98) mukaan järjestäytynyt rikollisuus rikostiedustelun kohteena tulisi ymmärtää laiveammin kuin rikoslain 6 luvun 5 § 2 momentissa määritelty järjestäytyneen rikollisryhmän käsite tai kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisessa Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksessa (SopS 20/2004, ns. Palermon sopimus) käytetty määritelmä, joita ei voida pitää riittävän kattavina pyrittäessä torjumaan järjestäytyneen rikollisuuden muodostamaa uhkaa. Perustelujen mukaan 1 momentin ilmaisu järjestäytynyt rikollisuus sisältäisikin myös rikollisverkostot, jotta epävarmuus henkilöiden rooleista ja rikollisen toiminnan rakenteista ei muodostuisi esteeksi yksilön ja yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvien uhkien torjumiseksi välttämättömien tietojen hankkimisessa.

Ehdotetussa 5 b luvussa ei rikostiedustelussa käytettäville keinoille ole asetettu keinokohtaisia erityisiä edellytyksiä.

Kun kysymys ehdotetuissa rikostiedustelukeinoissa on ainakin perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattuun yksityiselämään ja 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen puuttumisesta, ja kun perusteluiden mukaan tarkoitus on irrottautua laissa ja kv-sopimuksessa olevasta ehdotettuun sanamuotoon ”järjestäytynyt rikollisuus” soveltuvasta määritelmästä, herää kysymys, onko sääntely perusoikeusrajoitukselta edellytettävien tavoin täsmällistä ja tarkkarajaista. Ehdotetun lain

sanamuodon perusteella jää mahdollisesti epäselväksi, kehen rikostiedustelukeino voidaan 5 b luvun 5 §:n nojalla kohdistaa. Sääntelyä tulisi käsitäkseni mukaan tältä osin täsmentää.

3 RIKOSTIEDUSTELUMENETELMIEN KÄYTÖN EDELLYTYKSET

Ehdotetun poliisilain 5 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan rikostiedustelukeinon käytön yleisenä edellytyksenä rikostiedustelussa olisi, että sen käyttäminen on välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi sellaisesta 3 §:ssä tarkoitetusta rikostiedustelun kohteesta (johon mahdollisesti sisältyvää tulkintaongelmaa käsittelin edellä), joka uhkaa vakavasti yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta.

Ehdotetun sääntelyn sanamuoto ”välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi...joka uhkaa vakavasti” on yhteneväinen siviilitiedustelun poliisilain 5 a luvun 4 §:n 1 momentissa säädetyn tiedustelumenetelmän käytön kanssa.

Luonnoksen säätämisyjärjestysjaksossa (s. 189) pykäläluonnoksessa mainitun ”välttämättömyyden” on katsottu sisältävän ”vaatimuksen siitä, että käytettävän rikostiedustelukeinon oletetaan olevan tehokas. Välttämättömyyteen liittyisi siis tietynlainen tuloksellisuusodotus rikostiedustelukeinon avulla saatavissa olevista tärkeistä tiedoista yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta rikostiedustelun kohteesta.” Samoin on todettu pykäläkohtaisissa perusteluissa (s. 116).

Totean, että ”välttämättömyyttä” on muualla poliisin tiedonhankintaa koskevassa lainsäädännössä tulkittu toisin.

Esimerkiksi poliisilain 5 luvussa säädettyä salaista tiedonhankintaa koskevissa esitöissä peitetoiminnan ja valeoston käyttämisen edellytyksenä olevan ”välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi” (PoL 5:2,2) on todettu tarkoittavan viimesijaisuutta (HE 224/2010 vp, s. 91). Pakkokeinolain 10 luvussa säädettyjen salaisiin pakkokeinoihin kuuluvien peitetoiminnan, valeoston ja asuntokuuntelun käyttämisen edellytyksenä olevan ”välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi” (PKL 10:2,2) on todettu tarkoittavan sitä, että ”esitutkintaviranomainen voisi saada luvan käyttää kysymyksessä olevaa salaista pakkokeinoa vain, jos viranomainen voi osoittaa, että rikoksen selvittäminen muilla pakkokeinoilla ja esitutkintamenetelmillä, esimerkiksi kotietsinnällä ja takavarikolla taikka televalvonnan tai -kuuntelun avulla ei olisi mahdollista tai ainakin vaatisi oleellisesti enemmän voimavaroja tai viivyttäisi rikoksen selvittämistä kohtuuttomasti” (HE 222/2010 vp, s. 316).

Poliisilain 5 a luvun siviilitiedustelumenetelmien yleisiä edellytyksiä koskevaan 5 a luvun 4 §:n 1 momenttiin lisättiin kaikkia tiedustelumenetelmiä koskeva välttämättömyydedellytys eduskuntakäsittelyn yhteydessä.

Perustuslakivaliokunta totesi, että tiedustelutoiminnan edellytykseksi tulee yleisesti asettaa välttämättömyyttä koskeva edellytys. Perustuslakivaliokunnan mukaan välttämättömyyden asettaminen tiedustelumenetelmien käytön yleiseksi edellytykseksi ilmentää tiedustelutoimivaltuuksien käytön oikeasuhtaisuudelle asetettuja vaatimuksia ja rikosepäilystä irtautunutta luonnetta (PeVL 35/2018 vp, s.17).

Tämän vuoksi hallintovaliokunta ehdotti jokaisen tiedustelumenetelmän käytön edellytykseksi, että menetelmän käyttäminen on välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi tiedustelun kohteena olevasta toiminnasta. Hallintovaliokunta viittasi perustuslakivaliokunnan sääätämisjärjestyshuomautuksessa edellyttämään, jonka mukaan tiedustelutoiminnan edellytykseksi tulee yleisesti asettaa välttämättömyyttä koskeva edellytys: luottamuksellisen viestin salaisuuteen kohdistunut rajoitus on sallittu vain, jos tiedonhankinta ei ole mahdollista vähemmän puuttuvien keinoin (HaVM 37/2018 vp, s. 31–32).

Edellä olevaan viitaten totean, että rikostiedustelukeinojen käyttämisen yleiseksi edellytykseksi on ehdotetuina tavoin asetettava välttämättömyys, koska tässä ei ole kysymys yksilöidystä ja konkreettisesta rikosepäilystä, mutta ”välttämättömyyden” määritelmää tulee perusteluissa korjata vastaamaan perustuslakivaliokunnan edellyttämää kynnystä ja sitä mitä sillä muussa lainsäädännössä edellä todetun mukaisesti tarkoitetaan.

4 RIKOSTIEDUSTELUKEINOLLA HANKITTUJEN TIETOJEN KÄYTTÄMINEN

Ehdotetussa 5 b luvun 14 §:ssä säädettäisiin rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen käyttämisestä:

Rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja saa käyttää 3 §:ssä tarkoitetun uhkan torjumiseksi sekä rikoksen estämiseksi ja poliisin toiminnan suuntaamiseksi.

Tietoja saa aina käyttää syyttömyyttä tukevana selvityksenä sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

Lisäksi rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja saa käyttää, jos se on välttämätöntä:

- 1) tämän lain 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetun rikoksen paljastamiseksi;

2) pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2–5 momentissa tai esitutkintalain 2 luvun 4 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetun rikoksen selvittämiseksi.

Toiminnan suuntaamiseksi tarkoitetun rikostiedustelukeinolla hankitun tiedon käytön rajoituksista säädetään jäljempänä 18 §:ssä.

Säättämisjärjestysperusteluiden mukaan (s. 195–196) esitys ei sisällä vastaavantyyppistä palomuurisääntelyä kuin mitä on säädetty siviilitiedustelua koskevassa 5 a luvun 44 ja 44 a – c §:ssä siviilitiedustelussa saatujen tietojen luovuttamisesta rikostorjuntaan. Koska rikostiedustelussa on kyse poliisin rikostorjunnasta, poikkeaa rikostiedustelulla saatujen tietojen käyttötarkoitus siviilitiedustelumenetelmillä saatujen tietojen käyttötarkoituksesta. Tietojen siirtäminen uhkaperusteisesta rikostiedustelutoiminnasta muun rikostorjunnan käyttöön ei merkitse vastaavaa käyttötarkoituksen muutosta kuin tietojen siirtäminen siviili- ja sotilastiedustelusta rikostorjunnan käyttöön.

Perustelujen mukaan rikostiedustelulla saatujen tietojen hyödyntämisen osalta vertailukohtaa voidaan hakea ylimääräisen tiedon käyttöä koskevasta, perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetystä sääntelystä (ks. esim. PeVL 99/2022 vp, PeVL 67/2010 vp, s. 4–5, PeVL 33/2013 vp, s. 5–7). Lähtökohtana voidaan pitää yhtäältä sitä, että rikostiedustelutoimivaltuuksilla ei tule voida kiertää poliisilain 5 luvun tai pakkokeinolain 10 luvun sääntelyä. Toisaalta sääntelyn tarkoitus huomioon ottaen rikostiedustelukeinoina saatua tietoa tulisi voida käyttää ja luovuttaa laajemmin kuin esimerkiksi siviilitiedustelumenetelmillä saatuja tietoja.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa säädettäisiin rikostiedustelukeinoin saadun tiedon käyttämisestä rikoksen paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

Kun perustelujen mukaan rikostiedustelulla saatujen tietojen hyödyntämisen osalta vertailukohtaa haetaan ylimääräisen tiedon käyttöä koskevasta sääntelystä, huomiota kiinnittää, että niin pakkokeinolain (PKL 10:56,3) kuin poliisilain (PoL 5:54,3) ylimääräisen tiedon käyttöä koskevan sääntelyn mukaan ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuimien pääasian käsittelyn yhteydessä. Tuomioistuimen päätösvalta säädettiin lakiin pakkokeino- ja poliisilain eduskuntakäsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunnan lausuntojen perusteella (PeVL 66/2010 vp, s. 9 ja PeVL 67/2010 vp, s. 4).

Nyt ei kuitenkaan ehdoteta tuomioistuimelle roolia ylimääräisen tiedon käyttämiseksi näyttönä asiassa, joka etenee syytteen käsittelyyn tuomioistuimessa. Mielestäni vastaava sääntely tässäkin olisi perusteltua, varsinkin, kun luonnoksen mukaan (s. 180) ”tarkoitus on kuitenkin rikostiedusteluhankkeen seuraavassa valmisteluvaiheessa täydentää uhkaperusteista rikostiedustelua koskevaa sääntelyä, mikäli perustuslain 10 §:ään esitetyt muutokset toteutuvat”, minkä myötä rikostiedustelukeinot ilmeisesti täydentyisivät muun muassa viestintään puuttuvilla keinoilla, jolloin mahdollisesti aktualisoituisi esimerkiksi rajanveto kuuntelukiellon alaisen ja sallitun

kuuntelun välillä. Mikäli tämä toteutuu, olisi käsitykseni mukaan joka tapauksessa viimeistään siinä vaiheessa sääntelyä täydennettävä edellä kerrotuin tavoin tuomioistuimen osuudella.

Ehdotettuun 3 momenttiin sisältyy rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen käyttö esitutkintalain 2 luvun 4 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetun rikoksen selvittämiseksi. Kysymys on ns. poliisirikosten tutkinnasta.

Luonnoksessa ei tätä ratkaisua näytä erityisesti perusteltavan. Kun 3 momentissa mainittujen rikosten (pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2–5 momentissa tarkoitetut rikokset) ”voidaan arvioida ilmentävän sitä yksilön ja yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavaa vakavaa rikollisuutta, jota ehdotetun 5 b luvun mukaisilla toimivaltuuksilla pyritään torjumaan” (s. 134), ei ns. poliisirikosten kohdalla pääsääntöisesti juuri koskaan ole kysymys tällaisista rikoksista. Yleensä ns. poliisirikoksissa on kysymys sakolla sovitettavista lievimmistä virkarikoksista, joissa ei käsitykseni mukaan ole kysymys yksilön ja yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavasta vakavasta rikollisuudesta ja jotka eivät vakavuusasteeltaan lainkaan rinnastu mainittuihin telekuuntelutoimivaltuuden perusterikoksiin. Epäselväksi jää, millä perusteella nämä ns. poliisirikokset ovat valikoituneet ehdotettuun 3 momenttiin. Tältä osin ehdotusta on perusteltava, jotta asian arviointi on mahdollista.

Ns. rikosasioiden tietosuojalain (1054/2018) 5 §:n 2 momentin mukaan lain 1 §:n 1 tai 2 momentissa säädettyä tarkoitusta varten kerättyjä henkilötietoja saa käsitellä muuhun kuin kyseisessä momentissa säädettyyn tarkoitukseen vain, jos käsittelystä säädetään laissa.

Nyt ehdotetun mukaan tietoja kerättäisiin ehdotetun 5 b luvun 1 §:n mukaan sellaisesta vakavasta rikollisuudesta, joka vakavasti uhkaa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta ja sen torjumiseksi.

Rikosasioiden tietosuojalakia koskevan hallituksen esityksen HE 31/2018 vp mukaan lain 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun lain ”olisi täytettävä rikosasioiden tietosuojadirektiivin vaatimukset käsittelyn tarpeellisuuden ja oikeasuhtaisuuden osalta siten kuin rikosasioiden tietosuojadirektiivin 4 artiklan 2 kohdan b alakohdassa edellytetään” (s. 39).

Mainitun direktiivin alakohdan mukaan käsittelyn muuhun kuin alkuperäiseen tarkoitukseen on oltava tarpeellista ja oikeasuhteista unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti.

Ehdotettujen poliisirikosten kohdalla herää kysymys oikeasuhtaisuudesta ja kun asiaa ei liiemmin perustella, en voi pitää ehdotusta oikeasuhtaisena lain edellyttämin tavoin.

Tietojen luovutusten osalta totean dokumentoinnin tarpeen.

Kuten hallintovaliokunta lausunnossaan 40/2014 vp ”Epäiltyjen tietojärjestelmä (Epri), henkilötietojen käsittely, valvonta ja tietosuojaja” totesi:

”Kysymys on poliisin vastuullisuudesta ja tilivelvollisuudesta (accountability) salaisten rekisterien sekä taktisten ja teknisten menetelmien toimintakentällä eli siis ympäristössä, joka ei ole julkinen eikä läpinäkyvä. Salaisella toimintakentällä vastuullisuus edellyttää tilivelvollisuutta ja toimintojen kirjaamista (audit trail) eli selkeitä vastuuasemia, kattavaa dokumentointia ja valvontaa. Rekisterinpitäjän on kyettävä osoittamaan rekisteröinnin laillisuus. "Accountability" tarkoittaa myös sitä, että poliisi on auktorisoidun tahon kysyessä velvollinen esittämään täydellisen selvityksen toiminnastaan (audit trail). Uskottava valvonta ei valiokunnan mielestä voi järjestelmään liittyvien epäiltyjen rakenteellisten puutteiden ja virheiden vuoksi toteutua pelkästään poliisin sisäisenä valvontana. Poliisin hierarkkisen organisaation yläpäässä kohdataan välttämättä niin sanottuja vaarallisia työyhdistelmiä ja törmätään itsekriminointisuojaan liittyviin ongelmiin.”

Mielestäni laissa tulisi säätää poliisin tekemien tietojen luovutusten dokumentoinnista sellaisella tavalla, että luovutusten jälkikäteinen ulkopuolinen kontrolli on mahdollista.

5 RIKOSTIEDUSTELUN ULKOINEN VALVONTA

Ehdotetussa poliisilain 5 b luvun 23 §:ssä säädetään tiedusteluvalvontavaltuutetulle tehtävistä ilmoituksista ja ehdotetun tiedustelutoiminnan valvonnasta annettuun lakiin tehtävän muutoksen mukaan tiedusteluvalvontavaltuutetulle ehdotetaan rikostiedustelun valvonnassa vastaavaa roolia kuin hänellä on siviili- ja sotilastiedustelussa.

Edeltäjäni oikeusasiamies Petri Jääskeläinen on monessa yhteydessä kiinnittänyt huomiota tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnan resursseihin (esim. EOAK/4998/2025) ja sijaisuusjärjestelyihin (esim. EOAK/5862/2025).

Mikäli ehdotettu tehtävien lisääntyminen toteutuu, korostuu tarve tiedusteluvalvontavaltuutetun resursseista huolehtimiselle ja toimivan sijaisuusjärjestelyn luomiselle.

Oikeusasiamiehen rikostiedusteluun kohdistama valvonta voi resurssien ja laillisuusvalvonnan rakenteen vuoksi olla lähtökohtaisesti vain ns. valvonnan valvontaa.

6 KATSELUKIELLOT RIKOSTIEDUSTELUSSA

Ehdotettuun poliisilain 5 b luvun 32 §:ään sisältyy teknisen katselun katselukielto. Sen mukaan teknistä katselua ei saisi kohdistaa sellaiseen viestintään, josta viestinnän osapuoli ei saa todistaa tai josta hänellä on oikeus olla todistamatta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13 §:n, 14 §:n, 16 §:n, 17 §:n, 20 §:n tai 22 §:n 2 momentin nojalla.

Perusteluissa (s. 151) viitataan hallituksen esityksessä HE 224/2010 (s. 56) salaisten tiedonhankintakeinojen kohdalla lausuttuun, jonka mukaan huuliilta lukeminen, viittomakielen tulkitseminen tai kirjallisen viestin sisällön selvittäminen katselemalla tai kuvatallenteelta voi joissakin tapauksissa olla mahdollista.

Ehdotettu sääntely vastaisi sisältyvien tiedonhankintakeinojen eroja lukuun ottamatta sisällöllisesti poliisilain 5 a luvun 41 §:n 1 momenttia.

Voimassa olevan perustuslain 10 §:n 4 momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä, turvallisuustarkastuksessa ja vapaudenmenetyksen aikana sekä tiedon hankkimiseksi sotilaallisesta toiminnasta taikka sellaisesta muusta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta.

Sen vuoksi tässä tarkoitetulla rikostiedustelulla, joka ehdotetun poliisilain 5 b luvun 1 §:n mukaan koskisi tiedonhankintaa ”sellaisesta vakavasta rikollisuudesta, joka vakavasti uhkaa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta sekä sellaisen tiedon hyödyntämisestä uhkan torjumiseksi”, ei ”voida puuttua perustuslain 10 §:n 2 momentissa tarkoitettuun luottamuksellisen viestin suojaan” (s. 182).

Viitaten siihen, mitä edellä hallituksen esityksessä HE 224/2010 vp on lausuttu viestin sisällön selvittämisen mahdollisuudesta, ehdotetussa poliisilain 5 b luvun 32 §:ssä tulisi käsitykseni mukaan säätää katselukiellosta kaikkeen viestintään – ei pelkästään todistamiskiellon alaiseen viestintään. Vertailu siviilitiedustelua koskevaan poliisilain 5 a luvun sääntelyyn on käsitykseni mukaan perusteetonta, sillä siviilitiedustelun koskiessa tiedonhankintaa vakavasti kansallista turvallisuutta uhkaavasta toiminnasta, luottamuksellisen viestin suojaan puuttuminen on siinä mahdollista lailla säädetyillä perusteilla.

7 RIKOSTIEDUSTELUKEINON KÄYTÖSTÄ ILMOITTAMINEN

Ehdotetussa poliisilain 5 b luvun 36 §:ssä säädettäisiin rikostiedustelukeinon käytöstä ilmoittamisesta.

Sääntely vastaisi pääosin poliisilain 5 luvun 58 §:n (salaisen tiedonhankinnan käytöstä ilmoittaminen) ja poliisilain 5 a luvun 47 §:n (tiedustelumenetelmän käytöstä ilmoittaminen) sääntelyä.

Tältä osin totean ehdotetun pykälän sisältöä enemmälti arvioimatta, että laillisuusvalvonnassa on tiedustelutoiminnan kohdalla havaittu (esim. EOAK/5863/2025), että kokonaisuutena arvioiden tuomioistuinkäytäntö keinon käytön ilmoittamatta jättämisestä ei näyttäisi vastaavan lainsäätäjän tarkoitusta. Poikkeukseksi tarkoitettu ilmoittamatta jättämisestä näyttää muodostuneen pääsääntö. Salaisen tiedonhankinnan kohdalla tällaista ongelmaa ei niinkään ole havaittu.

Esimerkiksi poliisilain 5 a lukua koskevaa hallituksen esitystä käsitellessään perustuslakivaliokunta totesi ilmoittamista koskevan sääntelyn luovan merkittävän oikeusturvatakeen (PeVL 35/2018 vp – HE 202/2017, s. 8). Valiokunta totesi sekä perustuslain että Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja EU-oikeuden kannalta lähtökohtana olevan, että tiedustelumenetelmän käytöstä ilmoitetaan mahdollisimman pian asianosaisella ja että poikkeukset tähän lähtökohtaan rajoittuvat vain soveltamisedellytyksiltään hyvin tiukasti määriteltyihin tilanteisiin. Valiokunnan näkemyksen mukaan salaisten tiedustelumenetelmien käyttöön liittyvää ilmoittamisvelvollisuutta on syytä pitää keskeisenä osana tällaisten menettelyjen oikeussuojatakeita (s. 24).

Edellä olevan perusteella herää kysymys, olisiko lainsäädäntöä joltain osin syytä tarkentaa, jotta keskeinen oikeussuojatae toteutuisi täysimääräisesti.

Oikeusasiamies

Jari Råman

Esittelijäneuvos

Mikko Eteläpää

Eteläpää Mikko

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia - Oikeusasiamies Jari Råman